

IV

În câteva minute, vestea adusă de cioban se răspândi în tot satul. Jupânul Colț, ținând în mână prețioasa lunetă, se întoarse acasă, urmat de Nicu Deac și Miorița. În acel moment, pe terasă mai rămase doar Frik, înconjurat de vreo douăzeci de bărbați, femei și copii, cărora li se alăturaseră câțiva romi, care erau la fel de uluiți ca toată populația din Werst. Îl înconjurau pe Frik, îl presau cu întrebări, iar ciobanul răspundea cu importanța unui om care tocmai a văzut un lucru extraordinar.

— Da! repeta el, ieșea fum de la castel, încă mai iese, și va ieși câtă vreme va mai rămâne piatră pe piatră!

— Dar cine a putut aprinde acest foc? întrebă o bătrână, cu mâinile împreunate.

— Aghiuță, răspunse Frik, numindu-l pe diavol cu numele pe care-l are în acest ținut, și nu e nimeni mai priceput ca el mai degrabă la întreținut focul, decât la stins.

La auzirea acestor cuvinte, fiecare căuta să zărească fumul în vârful donjonului. În cele din urmă, cei mai mulți afirmară că îl vedeau foarte clar, deși era cu totul invizibil de la acea distanță.

Efectul produs de acest fenomen neobișnuit depăși orice imaginație. Trebuie să insistăm asupra acestui lucru. Rugăm cititorul să se pună în starea de spirit a oamenilor din Werst, ca să nu se mai mire de faptele pe care le voi relata mai departe. Nu îi cer să creadă în supranatural, ci să-și aducă aminte că acești oameni ignoranți credeau fără rezerve. La neîncrederea pe care o inspira castelul din Carpați, deși era considerat pustiu, de-acum înainte avea să se adauge spaima, deoarece părea locuit, și încă de ce ființe, Dumnezeu mare!

Exista la Werst un loc de întrunire, frecventat de bețivi și chiar iubit de cei cărora, fără să bea, le plăcea să discute despre treburile lor, după o zi încheiată – aceștia din urmă în număr restrâns, se înțelege de la sine. Acest local, deschis tuturor, era principalul – sau, mai bine spus, singurul – han din sat.

Cine era proprietarul acestui han? Un evreu pe nume Ioan, om de treabă de vreo șaiszeci de ani, cu o față amabilă, dar semită, cu ochi negri, nas coroiat, buza alungită, părul lins și bărbuța tradițională. Servil și îndatoritor, împrumuta cu dragă inimă mici sume unuia sau altuia, fără să se arate pretențios la garanție, nici prea cămătar la dobândă, deși cerea să fie plătit la datele acceptate de cel împrumutat. Să dea Domnul ca evreii stabiliți în ținutul transilvănean să fie mereu la fel de înțelegători ca hangiul din Werst.

Din nefericire, acest nemaipomenit Ioan este o excepție. Cei de-o credință cu el, confrății săi prin profesie – căci sunt cu toții cârciu-mari, vânzând băuturi și produse de băcănie – practică meseria de

cămătar cu o asprime îngrijorătoare pentru viitorul țaranului român. Vom vedea curând cum pământul va trece, puțin câte puțin, de la localnici la străini. Nefiind rambursați banii dați cu împrumut, evreii vor deveni proprietarii frumoaselor culturi ipotecate în folosul lor și, dacă tărâmul făgăduinței nu mai este în Iudeea, poate că va apărea, într-o bună zi, pe hărțile geografiei ale Transilvaniei.

Hanul *Regele Matei* – așa se numea – ocupa una dintre marginile terasei pe care o traversează drumul principal din Werst, în partea opusă casei judeului. Era o clădire veche, jumătate din lemn, jumătate din piatră, cârpită pe alocuri, dar acoperită din plin cu verdeață și foarte atrăgătoare ca aspect. Era alcătuită doar din parter, cu o ușă de sticlă ce dădea spre terasă. Înăuntru pătrundeai într-o sală mare, mobilată cu mese pentru pahare și scăunele pentru băutori, cu un raft din stejar ros de cari, unde străluceau vase, borcane și sticle, și cu o tejghea din lemn înnegrit, în spatele căreia Ioan stătea la dispoziția mușteriiilor săi.

Să vă spun acum cum intra lumina în această încăpere: două ferestre străpungeau fațada, pe terasă, și alte două ferestre, în partea opusă, pe peretele din spate. Din acestea două, una, acoperită de o perdea groasă de plante cățărătoare sau atârânătoare, o astupau din afară, fiind acoperită și lăsând să treacă numai puțină lumină. Cealaltă, atunci când se deschidea, lăsa privirea uluită să se întindă asupra văii inferioare a Vulcanului. La câteva picioare sub pervaz curgeau apele tumultuoase și repezi ale Niadei. Pe o parte, acest șuvoi de munte cobora pantele trecătorii, după ce izvora de pe înălțimile platoului Orgal, purtând ca o coroană clădirea castelului; de cealaltă, alimentat în permanență din abundență de pâraiele muntelui, chiar și vara, cobora mugind la vale spre albia Jiului valah, care îl înghițea în trecerea sa.

La dreapta, lipite de sala mare, o jumătate de duzină de cămăruțe erau de ajuns pentru a găzdui rarii călători care doreau să se odihnească la *Regele Matei* înainte de a trece granița. Acestora li se asigura o bună primire, la prețuri moderate, de un cârciumar atent și servibil, mereu aprovizionat cu tutunul pe care îl lua de la cei mai buni „traficantși” din împrejurimi. Ioan dormea într-o mansardă îngustă, a cărei lucarnă de formă neregulată, ce străpungea acoperișul din stuf, dădea spre terasă.

În acest han, în seara aceleiași zile de 29 mai, s-au adunat marile personalități din Werst: jupânul Colț, învățătorul Hermod, pădurarul Nicu Deac, o duzină din cei mai importanți locuitori ai satului, dar și ciobanul Frik, care nu era cel mai puțin important dintre aceste personaje. Doctorul Pațac lipsea de la această întrunire a notabililor. Solicitat pe neașteptate de unul dintre vechii săi pacienți, care îl aștepta pe el ca să treacă pe lumea cealaltă, promisese să vină imediat ce defunctul nu va mai avea nevoie de îngrijirea sa.

Așteptându-l pe fostul infirmier, se discuta despre gravul eveniment aflat pe ordinea de zi, dar nu se discuta fără mâncare și fără băutură. Ioan le oferise tuturor acea fiertură de porumb, cunoscută sub numele de „mămăligă”, care nu e deloc rea, când o înmoi în lapte proaspăt muls. Le oferea și numeroase păhărele din acele lichioruri tari care curgeau ca apa limpede pe gâturile românilor – „șnapsul”, care nu costă nici jumătate de ban paharul, și în special „rachiul”, o țuică de prune foarte tare, care se bucură de o vânzare considerabilă în ținutul Carpaților.

Trebuie menționat că Ioan cârciumarul – era un obicei al hanului – servea doar „la farfurie”, adică pe cei care stăteau la masă, fiindcă observase că cei care stau jos consumă mai copios. Or, în acea seară, afacerile promiteau să meargă, fiindcă toate scăunelele erau ocupate